ការកសាងសមត្ថភាពសហគមន៍អនុវត្តគំនិតផ្តួចផ្តើមកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រក្នុងតំបន់អាងទន្លេសាប—លទ្ធផលរកឃើញខ្លះៗបានពីអង្កេតជាមូលដ្ឋាន

ដោយ កុយ រ៉ា និង អែម សូវ៉ានី [១]

១. សេចក្តីផ្តើម

វិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាល និងស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា (CDRI) បានធ្វើការសិក្សាសំខាន់ៗ ២ ស្តីពីភាពក្រីក្រនៅកម្ពុជា ។ នៅឆ្នាំ២០០១ វិទ្យាស្ថានបានបង្ហើយការវាយតំលៃពីភាពក្រីក្រ នៅ ២៤ភូមិ ក្នុង ៦ខេត្ត នៅជុំវិញបឹងទន្លេសាប (Ballard 2007) និង ការសិក្សាពីការចាកផុតភាពក្រីក្រ (Moving Out of Poverty Study: MOPS) ដែលបានពិនិត្យស៊ីជំរៅលើ ៩ភូមិ ក្នុងតំបន់កសិ-អេកូឡូស៊ីទាំងបួននៃជនបទកម្ពុជា គឺមានវាលទំនាបបឹងទន្លេសាប វាលទំនាបទន្លេមេគង្គ តំបន់ភ្នំ/ខ្ពង់រាប និង តំបន់ឆ្នេរ (Fitzgerald & So 2007) ។ ការសិក្សាទាំងពីរ បានបង្ហាញពី កត្តាកំណត់ និង កត្តារួមផ្សំនានា ដែលនាំឱ្យមានភាពក្រីក្រ និងបានផ្តល់មតិខាងគោលនយោបាយមួយចំនួន សំដៅកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ ។

នៅខែមករា ២០០៩ CDRI បានបង្ហើយការសិក្សាមួយទៀតដើម្បីស្រាវជ្រាវពី កត្តានានាដែលជួយកសាងសមត្ថភាពសហគមន៍ដើម្បីអនុវត្តគំនិតផ្តួចផ្តើមកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ នៅតំបន់ជុំវិញបឹងទន្លេសាប ។ ការសិក្សានេះ ក៏ពិនិត្យផងដែរពីកត្តាកំនត់ផ្សេងៗនៃភាពក្រីក្រ ព្រមទាំងចំណេះដឹង និងសមត្ថភាពរបស់សហគមន៍នៅ ១១ភូមិ ក្នុង ៥ខេត្ត នៅជុំវិញបឹងទន្លេសាប ។ វិធីសាស្ត្រស្រាវជ្រាវដែលបានប្រើប្រាស់ គឺមាន (១) ការធ្វើចំណាត់ថ្នាក់ទ្រព្យធនសង្គម, (២) ការពិភាក្សាតាមក្រុមស្នូលអំពី សកម្មភាពចិញ្ចឹមជីវិត និងទ្រព្យសកម្មរបស់សហគមន៍ និង (៣) ការប្រើបញ្ជីសំនួរស្រង់ព័ត៌មានពីជីវភាព ចំណូលចំណាយ ទ្រព្យសកម្ម ការប៉ះទង្គិច និងដីកសិកម្ម របស់គ្រួសារនីមួយៗ ។ ការសិក្សានេះមានគោលដៅកំណត់ពីចំនេះដឹង សកម្មភាពចិញ្ចឹមជីវិត និងស្ថានភាពក្រីក្រ នៅតាមភូមិនានា ។ ម្យ៉ាងទៀតការសិក្សាក៏ព្យាយាមកំនត់នូវ ចំណេះដឹងដែលត្រូវមានដើម្បីកែលំអ របៀបរបបរកចិញ្ចឹមជីវិតរបស់គ្រួសារនានា ។

ការសិក្សាទទួលថវិកាពី មូលនិធិជប៉ុនសំរាប់ការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ (Japan Fund for Poverty Reduction) និងគ្រប់គ្រងដោយធនាគារអភិវឌ្ឍន៍អាស៊ី(ADB) ។ការសិក្សាបានធ្វើឡើងលើ ៦៣៨គ្រួសារក្រីក្រនិង ក្រីក្រណាស់ជ្រើសចេញពីក្នុងចំណោម ១៥៩០គ្រួសារ ក្នុង ៨ភូមិដែលមានអនុវត្តគំរោង ២ របស់ ADB ពោលគឺ គំរោងគ្រប់គ្រងបរិស្ថានបឹងទន្លេសាប (Tonle Sap Environmental Management Project: TSEMP) និង គំរោងជីវភាពមានចីរភាពនៅបឹងទន្លេសាប (Tonle Sap Sustainable Livelihoods Project: TSSLP) [២] ។ គំរោង TSEMP បានចប់រួចរាល់នៅខែធ្នូ ២០០៨ រីឯគំរោង TSSLP គ្រោងបញ្ចប់នៅខែមិថុនា ២០១០ ។ ដូច្នេះការសិក្សានេះនឹងប្រើការជាមូលដ្ឋានសំរាប់វាស់វែងកំណែលំអជីវភាព ភាពក្រីក្រក្នុងមូលដ្ឋានដែលផុសចេញពី ការអនុវត្តគំរោងទាំងពីរខាងលើ ។ អង្កេតក៏បានធ្វើឡើងក្នុង ៣ភូមិទៀតដែលគ្មានគំរោង TSEMP ទេ សំរាប់ធ្វើការប្រៀបធៀប ។ អត្ថបទនេះ បង្ហាញពីលទ្ធផលរកឃើញជាដំបូងៗក្នុងការសិក្សានេះ ។

២. កត្តាកំណត់ភាពក្រីក្រនៅក្នុងភូមិសិក្សា

លោក Jalilian (2008) ដោយសំអាងលើឯកសារ Weiss and Khan (2006) បានវែកញែកថា កត្តាកំណត់ភាពក្រីក្រ មាន ៣ប្រភេទធំៗ:

- កត្តាបុគ្គលផ្ទាល់ខ្លួនៈ រួមមាន ជំនាញទាប អក្ខរកម្មអន់ខ្សោយ ទំហំគ្រួសារធំ កង្វះទ្រព្យសកម្ម និង អាចមានបញ្ហាខាងយេនឌ័រ និងខាងជនជាតិ ថែមទៀត ។
- កត្តាទីតាំងៈ រួមមាន លទ្ធភាពបានប្រើប្រាស់តិចតួចនូវហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធសង្គមនិងរូបវ័ន្ត ដូចជា ផ្លូវថ្នល់ ទឹកភ្លើង សេវាថែទាំសុខភាព និងការអប់រំ ។
- កត្តារចនាសម្ព័ន្ធ ៈ រួមមាន ភាពខ្សត់ខ្សោយនៃ ព័ត៌មានពីទីផ្សារ ប្រព័ន្ធហិរញ្ញវត្ថុ និងឥណទាន ។

លទ្ធផលរកឃើញជាដំបូងៗ ជាពិសេសបានពីការពិភាក្សាក្នុងក្រុមស្នូលបង្ហាញពីកត្តាកំណត់ភាពក្រីក្រមួយចំនួន ក្នុងចំណោមគ្រួសារដែលបានសិក្សា ។ កត្តាទាំងនោះរួមមាន ស្ថានភាពផ្ទះសំបែង ដីធ្វើកសិកម្ម ការដឹកជញ្ជូនប្រភពកំលាំងធ្វើកសិកម្ម ប្រភពថាមពល លទ្ធភាពរកបានសាច់ប្រាក់ឬឥណទាន និង ប្រភពចំណូល ។ កង្វះទ្រព្យសកម្ម និងកង្វះលទ្ធភាពទទួលបានឥណទានសំរាប់សកម្មភាពចិញ្ចឹមជីវិត ជាដើម ជាកត្តាចំបងៗដែលរុញច្រានគ្រួសារឱ្យធ្លាក់ខ្លួនក្រីក្រ ។ គ្រួសារក្រីក្រណាស់នៅក្នុងភូមិមានដីតិចជាង ១ហិកតា រីឯគ្រួសារធូធារអាចមានដល់ ២ ទៅ ១៥ហិកតា ។ ម្យ៉ាងទៀត គ្រួសារក្រីក្រ និងក្រីក្រណាស់ ពុំមានលទ្ធភាពទទួលបានឥណទានសំរាប់ធ្វើផលិតកម្មទេ ប៉ុន្តែ អាចទទួលបានកំចីតូចៗសំរាប់ដោះស្រាយធុរៈបន្ទាន់ផ្សេងៗ ។ ប្រភពចំណូលគ្មានស្ថិរភាពដូចជា ការលក់ពលកម្មនៅតាមភូមិលើដីគោក និងការនេសាទទ្រង់ទ្រាយតូចដោយប្រើឧបករណ៍នេសាទបែបបូរាណនៅតាមភូមិបណ្តែតទឹក ក៏បានរុញច្រានឱ្យគ្រួសារធ្លាក់ខ្លួនក្រីក្រដែរ ។

៣. ស្ថានភាពក្រីក្រនៅក្នុងភូមិសិក្សា

ការធ្វើចំណាត់ថ្នាក់ទ្រព្យធន ក៏បានបង្ហាញពីស្ថានភាពក្រីក្រនៅក្នុងភូមិនីមួយៗដែរ គឺ នៅក្នុងភូមិទាំង ១១ ដែលបានសិក្សា មាន គ្រួសារក្រីក្រ និង

១ កុយ រ៉ា ជាអ្នកស្រាវជ្រាវខាងបរិស្ថាននិងធនធានធម្មជាតិ និង អែម សូវ៉ានី ជាអ្នកគ្រប់គ្រងខាងចំនេះដឹងដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍ នៅ CDRI ។ របាយការណ៍ពេញលេញនៃអង្កេតជាមូលដ្ឋាននេះ នឹងចេញផ្សាយនៅខែមីនា ២០០៩ ។

២ ព័ត៌មានបន្ថែមលើ TSEMP និង TSSLP មានចុះក្នុង http://www.adb.org/Projects/Tonle_Sap/livelihoods.asp, accessed on January 2009.

ក្រីក្រណាស់ ចំនួន ៣២% និង ២០% ក្នុងចំនោមគ្រួសារសរុប ១៥៩០គ្រួ ។

គួរកត់សំគាល់ថា ចំនួនសំណាកគ្រួសារក្រីក្រ និងក្រីក្រណាស់ ក្នុងភូមិនីមួយៗ គឺខុសគ្នាពីចំនួនពិតប្រាកដ (តារាងលេខ១) ។ ការសិក្សានេះបានព្យាយាមធ្វើសំភាសន៍ជាមួយគ្រួសារក្រីក្រ និងក្រីក្រណាស់ទាំងអស់ ប៉ុន្តែដោយសារការប្រមូលទិន្នន័យធ្វើឡើងនៅចំពេលដែលអ្នកភូមិរវល់ ឬមានអ្នកភូមិខ្លះបានធ្វើចំណាកស្រុកបណ្តោះអាសន្នទៅកាន់ព្រំដែនខ្មែរ-ថៃ ដូច្នេះយើងក៏មិនអាចជួបនឹងជនមុខសញ្ញាត្រូវធ្វើសំភាសន៍ទាំងនោះបាន ។

ភូមិបង្គល និង ភូមិតាដោក ស្ថិតនៅលំដាប់ថ្នាក់ទី១ និង ទី២ បើគិតតាមចំនួនគ្រួសារក្រីក្រ និងក្រីក្រណាស់ ដែលមាននៅក្នុងភូមិ ដោយមានគ្រួសារ ៩៦% និង ៩៤% ស្ថិតក្នុងប្រភេទទាំងពីរនេះ ។ រីឯភូមិត្នោតកំបុត និង ភូមិដូនទ្រ ដែលស្ថិតក្នុងខេត្តសៀមរាប គឺមានគ្រួសារក្រីក្រ និងក្រីក្រណាស់ តិចជាងគេបំផុត ត្រឹមតែ ២៤% ។

នៅមុនពេលធ្វើអង្កេត មានគ្រួសារក្រីក្រ និងក្រីក្រណាស់ មួយចំនួនបានធ្វើចំណាកស្រុកទៅកាន់ព្រំដែន ឬ ទៅប្រទេសថៃ ។ ភូមិព្រែកក្រូចក្នុងខេត្តបាត់ដំបង និង ភូមិស្រីរង៉ែតក្នុងខេត្តកំពង់ធំ មានគ្រួសារក្រីក្រ និងក្រីក្រណាស់ ធ្វើចំណាកស្រុកច្រើនជាងគេបំផុតដល់ទៅ ៣៨% និង ៣៣% ។

ប្រជាជនធ្វើចំណាកស្រុកដោយសារមូលហេតុចំបង ៣ : (១) កសិកម្មផ្តល់ផលតិចដោយសារគ្រោះធម្មជាតិដូចជា ភាពរាំងស្ងួត និងទឹកជំនន់, (២) សត្វល្អិត ឬសត្វផ្សេងទៀត បំផ្លាញដំណាំ និង (៣) វត្តមានបណ្តាញក្នុងភូមិដែលជួយសំរួលដល់ការធ្វើចំណាកស្រុក ។

គ្រួសារភាគច្រើនដែលធ្វើចំណាកស្រុកទៅកាន់ព្រំដែន តែងចូលរួមក្នុងសកម្មភាពកសិកម្មដូចជា ការច្រូតកាត់ជាដើម រីឯជនចំណាកស្រុកទៅប្រទេសថៃ គេចូលរួមក្នុងការងារសំណង់ និងការងារបេះផ្លែឈើ ។

គេបានរបាយការណ៍ថា ជនចំណាកស្រុកទៅធ្វើការជាកម្មករសំណង់នៅប្រទេសថៃ អាចរកចំណូលបាន ២០.០០០រៀល (២០០បាត) ក្នុង១ថ្ងៃ សំរាប់បុរស និង ១៦.០០០រៀល សំរាប់នារី ។ ចំពោះជនចំណាកស្រុកទៅថៃធ្វើជាអ្នកបេះផ្លែឈើវិញ គេបានប្រាក់កំរៃប្រហាក់ប្រហែលនឹង អ្នកដែលធ្វើការងារច្រូតស្រូវ ប្រមូលផលដំឡូង ពោត និងសណ្តែកនៅតាមព្រំដែនដែរ គឺ ១២.០០០រៀល/ថ្ងៃ ប៉ុន្តែត្រូវរ៉ាប់រងបន្ទុកចំណាយលើការធ្វើចំណាកស្រុកថែមទៀត ។

៤. ចំណេះដឹង ជំនាញ និង សមត្ថភាព នៅក្នុងភូមិសិក្សា

កំរិតអប់រំរបស់អ្នកឆ្លើយសំភាសន៍ក៏ជួយបំភ្លឺពីសមត្ថភាពក្នុងការទទួលបាន និង ប្រើប្រាស់នូវ ចំនេះដឹង និងជំនាញ ក្នុងការចិញ្ចឹមជីវិតដែរ ។ លទ្ធផលរកឃើញពីមុន បង្ហាញថា អ្នកឆ្លើយសំភាសន៍មានមិនដល់ ២% ទេ ដែលបានរៀនចប់មធ្យមសិក្សា (ថ្នាក់ទី ១២) និងមាន ៥៣% បានបញ្ចប់កំរិតបឋមសិក្សា (ថ្នាក់ទី ៦) និង ៣៥% ទៀត មិនដែលបានចូលរៀនសាលាឡើយ ។ តួលេខនេះបញ្ជាញថា ពួកអ្នកឆ្លើយសំភាសន៍មានកំរិតសិក្សាទាបជាទូទៅ ។ ដោយសារពួកគេជាមេគ្រួសារ ដូច្នេះពុំមានឱកាសនឹងបានចូលរៀនទៀតឡើយ ។

លោក អែម បានពិនិត្យឡើងវិញពីនិយមន័យពាក្យ ចំនេះដឹង និងបានផ្តល់មតិថា ក្នុងបរិបទនៃការសិក្សានេះ ចំនេះដឹង គឺជាពត៌មានដែលមាន

តារាង ១: ចំនួនគ្រួសារក្រីក្រ និង ក្រីក្រណាស់ សរុបនៅតាមភូមិនីមួយៗ

ភូមិ	គ្រួសារសរុបក្នុងភូមិ	គ្រួសារក្រ និងក្រណាស់ក្នុងភូមិ		គ្រួសារក្រ និងក្រណាស់ អវត្តមានក្នុងពេលអង្កេត		ចំនួនគ្រួសារក្រ និងក្រណាស់ មានវត្តមានក្នុងពេលអង្កេត	គ្រួសារក្រ និងក្រណាស់បានសំភាស	
		ចំនួន	ភាគរយ	ចំនួន	ភាគរយ		ចំនួន	ភាគរយ
ក្រពើពុល	107	80	75	25	31	55	54	98
តាដោក	105	99	94	0	0	99	81	82
ឬស្សីតាម៉ន	214	93	43	0	0	93	80	86
បង្គល	69	66	96	0	0	66	56	85
ផ្សារលើ	91	54	59	10	19	44	44	100
ព្រែកក្រូច	243	78	72	30	38	48	48	100
ដូនទ្រ	169	40	24	4	10	36	36	100
ភូមិបី	107	61	57	7	11	54	54	100
ត្នោតកំបុត	194	46	24	7	15	39	39	100
ពាមបាំង	119	76	64	10	13	66	66	100
ស្រី រង៉ែត	172	119	69	39	33	80	80	100
សរុប	**1590**	**812**	**56**	**132**	**16**	**680**	**638**	**94**

ប្រភព: អង្កេតរបស់ CDRI នៅខែមករា ២០០៩

ប្រយោជន៍សំរាប់ការធ្វើសកម្មភាព ឬសំរាប់ការរកចិញ្ចឹមជីវិត ។ ចំពោះជំនាញវិញ វាជួយឱ្យគេអាចប្រើប្រាស់ចំណេះដឹងដើម្បីផលិតធាតុចេញអ្វីមួយ រីឯសមត្ថភាព វាបង្កើតលទ្ធភាពផលិតបាននូវធាតុចេញ ដែលមានបរិមាណ និងគុណភាពខុសពីមុន ។ និយមន័យនេះផ្តល់គំនិតថា អ្នកមានចំនេះដឹងមិនមែនសុទ្ធតែអាចផលិតធាតុចេញ តាមការកំនត់រាល់ៗលើកនោះទេ ប៉ុន្តែអ្នកមានជំនាញ និងមានសមត្ថភាពអាចធ្វើខុសពីនេះបាន ។ ចំណេះដឹង និងជំនាញ អាចពិនិត្យឃើញច្បាស់តាមរយៈមុខរបរ និងប្រភពចំណូល រីឯសមត្ថភាព អាចកំណត់បានតាម លទ្ធភាពដោះស្រាយបញ្ហាផ្សេងៗ ដែលផុសឡើងពី សកម្មភាពចិញ្ចឹមជីវិត ។

លទ្ធផលរកឃើញជាដំបូងៗ បង្ហាញថា អ្នកភូមិនៅជុំវិញបឹងទន្លេសាប ចិញ្ចឹមជីវិតដោយប្រកបរបរចំបងៗ ៥ យ៉ាង និង មាន ១៦ប្រភពចំណូល ។ មុខរបរទាំង ៥យ៉ាង គឺមាន ការនេសាទ ការចិញ្ចឹមសត្វ ការដាំដំណាំលក់យកប្រាក់ ការដាំដុះស្រូវ និងការលក់ពលកម្ម ។ ប្រភពចំណូលទាំង ១៦ គឺមាន ការនេសាទ ការលក់ពលកម្មដាំដុះស្រូវ ការដាំដំណាំលក់យកប្រាក់ ការដំណើរការមុខរបរដោយខ្លួនឯង ការដាំដុះស្រូវ ការលក់ពលកម្មធ្វើសំណង់ ការលក់ពលកម្មធ្វើការងារមិនមែនកសិកម្ម ការងារក្នុងអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល ការងាររដ្ឋ រឺ ការងារក្រុមហ៊ុន ការលក់ពលកម្មឱ្យឡូត៍នេសាទ ការងារចំណាកស្រុក ការផលិតបន្លែនិងផ្លែឈើ ការចិញ្ចឹមសត្វ ការរស់នៅក្នុងបន្ទុកគេ (អនិស្សរភាព) ការងារក្នុងរោងចក្រកាត់ដេរ ការងារក្នុងអាជីវកម្មតាមមូលដ្ឋាន និងការបេះប្រមូលផលព្រៃឈើ ។ របរចិញ្ចឹមជីវិត និងប្រភពចំណូលទាំងនេះ បង្ហាញពីវត្តមានចំណេះដឹង និងជំនាញពាក់ព័ន្ធជាច្រើន ។

ដូចនេះ ការកែលំអប្រភពចំណូល ឬផលិតកម្មស្បៀងអាហារ អាចជួយបង្កើនចំណេះដឹង និងជំនាញ និង/ឬ ការផ្តល់ ចំណេះដឹង និងជំនាញសមស្របថ្មី ហើយកសិករក៏អាចកសាងសមត្ថភាពដោយខ្លួនឯង ដើម្បីបង្កើនផលិតផល ។ ប៉ុន្តែ ការពង្រឹងសកម្មភាពចិញ្ចឹមជីវិត មិនមែនបញ្ចប់ដោយការកែលំអ និង ការផ្តល់ចំណេះដឹង និងជំនាញនោះឡើយ ។ ការសំខាន់មួយទៀតគឺត្រូវលើកកំពស់ការគ្រប់គ្រងធនធានធម្មជាតិឱ្យមានចីរភាព តាមរយៈគំរោងផ្សេងៗ និងគោលនយោបាយអំណោយផលដល់អ្នកក្រ ។

៥. កត្តាប៉ះពាល់ដល់ស្ថានភាពក្រីក្រនៅក្នុងភូមិសិក្សា

មានកត្តាច្រើនទៀតដែលអាចចូលរួមកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ ។ ដើម្បីកែលំអផលិតភាពកសិកម្ម លោក អែម (២០០៨) ដោយយោងដល់ឯកសាររបស់ Swanson (1985) បានបញ្ជាក់ថា គ្រួសារកសិករនីមួយៗអាចមានជំនួយគាំទ្រជាច្រើន ដូចជា ការស្រាវជ្រាវ សេវាផ្សព្វផ្សាយបច្ចេកទេស គោលនយោបាយ និងផែនការរដ្ឋាភិបាល ការអប់រំ ឥណទាន ធាតុចូលកសិកម្ម និងព័ត៌មានទីផ្សារជាដើម ។ ការគាំទ្រទាំងនេះគឺជាកត្តារួមចំនែកដោយផ្ទាល់ និងដោយប្រយោល ដល់ការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ ។

ការសិក្សា MOPS បានរកឃើញថា ភាពក្រីក្រក្នុងភូមិមានកំរិតខ្ពស់ បើសិនប្រជាជនពឹងផ្អែកលើធនធានទ្រព្យរួម ។ ការសិក្សាជាមូលដ្ឋាន បានកត់ត្រាពីធនធានរួមក្នុងភូមិនីមួយៗ ។ ទ្រព្យសម្បត្តិសហគមន៍ រួមមានធនធានទ្រព្យរួម និង ទ្រព្យ ៥ មុខទៀត គឺ ទ្រព្យធម្មជាតិ ទ្រព្យសង្គម ទ្រព្យមនុស្ស ទ្រព្យរូបវ័ន្ត និង ទ្រព្យសេដ្ឋកិច្ច ។

- ទ្រព្យធម្មជាតិរួមមានដីកសិកម្ម ព្រៃឈើ ឬ ព្រៃលិចទឹកនិងធនធានទឹក ។ ក្នុងចំណោមភូមិសិក្សា មានពាក់កណ្តាលស្ថិតក្នុងតំបន់លិចទឹក ក្នុងនេះមានភូមិមួយចំនួន ដែលប្រជាជនអាចពុំមានសិទ្ធិកាន់កាប់ដីកសិកម្ម ទោះបី ពួកគេអាចដាំដំណាំនៅរដូវប្រាំងបានក្តី ។ ការនេសាទរបស់ពួកគេពឹងលើព្រៃលិចទឹក និងតំបន់នេសាទរួមនានា ។ ភាពក្រីក្រក្នុងភូមិទាំងនេះ ច្រើនមានកំរិតខ្ពស់ជាងភូមិនៅដីគោក ពីព្រោះអ្នកភូមិនៅដីគោក គេអាចប្រើប្រាស់តំបន់នេសាទរួមនានានៅបឹងទន្លេសាប ហើយថែមទាំងអាចមានកម្មសិទ្ធិដីកសិកម្ម និងប្រភពចំណូលផ្សេងទៀត ដូចជា ការលក់ពលកម្ម និងការបេះប្រមូលអនុផលព្រៃឈើជាដើម ។ ទោះយ៉ាងនេះក្តី ទំនាស់ពាក់ព័ន្ធនឹងឡូត៍នេសាទ បទប្បញ្ញត្តិអភិរក្សសម្បត្តិធម្មជាតិ និងច្បាប់នេសាទ បង្កឧបសគ្គជាច្រើនដល់តំបន់នេសាទ ។
- ទ្រព្យសង្គម ជាទំនាក់ទំនងរវាងអ្នកភូមិ និងជនខាងក្រៅដែលអាចគាំទ្រដល់ការងារអភិវឌ្ឍន៍សហគមន៍ ការចូលរួមជាទូទៅក្នុងការអភិវឌ្ឍសហគមន៍ សុខភាពប្រជាជនក្នុងភូមិ និងគំរោងអភិវឌ្ឍមួយចំនួន ។ នៅតាមភូមិសិក្សា ទំនាក់ទំនងបែបនេះគេឃើញមានក្នុងការដោះដូរពលកម្ម (ប្រវាស់ដៃ) គ្នាធ្វើសកម្មភាពកសិកម្ម ឬ ការសាងសង់ផ្ទះ ។ ប៉ុន្តែការដោះដូរពលកម្មកំពុងតែជំនួសជាបណ្តើរៗដោយការជួលពលកម្ម ទាំងនៅក្នុងភូមិតំបន់ដីគោក និងភូមិលិចទឹក ។ គំរោងអភិវឌ្ឍន៍នានា ជាពិសេស ស្ថាប័នផ្តល់កំចី ក៏បានជួយទ្រទ្រង់យ៉ាងច្រើនដល់សកម្មភាពចិញ្ចឹមជីវិតដែរ ទោះបីជា ក្រុមទន់ខ្សោយនានា មិនទាន់អាចប្រើសេវាកម្មទាំងនេះទេដោយសារតំរូវការវត្ថុសំរាប់ដាក់ធានាដើម្បីខ្ចីប្រាក់ ។ អ្នកចងការប្រាក់ឯកជន និងអ្នកផ្គត់ផ្គង់ធាតុចូលកសិកម្ម ផ្តល់កំចីដោយឈរលើមូលដ្ឋានការទុកចិត្តគ្នា និងទំនាក់ទំនងរវាងអ្នកជំនួញនិងអតិថិជន ដោយក្នុងនេះ អ្នកភូមិអាចទិញជឿនូវធាតុចូលសិកម្ម ហើយត្រូវសងវិញ ដោយការលក់កសិផលដែលប្រមូលបានទៅឱ្យអ្នកផ្គត់ផ្គង់ ។ ការទិញសំភារៈនេសាទ នៅតាមភូមិបណ្តែតទឹកក៏មានបែបបទដូចគ្នានេះដែរ ។
- ទ្រព្យមនុស្ស រងឥទ្ធិពលពីការបណ្តុះបណ្តាល ការអប់រំជាលក្ខណៈផ្លូវការ លទ្ធភាពទទួលបានការថែទាំសុខភាព និងសេវាកម្មផ្សេងៗទៀតក្នុងមូលដ្ឋាន ។ ជាទូទៅ អក្ខរកម្មមានកំរិតទាបក្នុង ក្រុមប្រជាជនទន់ខ្សោយនានា ដោយសារប្រាក់ចំណូលគ្មានស្ថិរភាព និងកង្វះសាលារៀន ។ គេរកឃើញថា កុមារនៅតាមភូមិបណ្តែតទឹក តែងឈប់រៀនត្រឹមថ្នាក់ទី៦ ព្រោះភូមិទាំងនោះ មិនមានសាលារៀនខ្ពស់ជាងកំរិតបឋមសិក្សាទេ ។ ចំពោះកុមាររស់នៅតាមភូមិតំបន់ដីគោកវិញ គឺអាចចូលរៀនសាលាមធ្យមសិក្សាដែលស្ថិតនៅក្នុងភូមិឯទៀតបាន ប្រសិនបើភូមិរបស់ពួកគេ ពុំមានថ្នាក់រៀនកំរិតនេះ ប៉ុន្តែតាមការសង្កេតឃើញ ជាទូទៅ ពួកគេតែងឈប់រៀនត្រឹមថ្នាក់ទី៩ ។ ការពិភាក្សាតាមក្រុមស្នូល ក៏បានកត់សំគាល់ពីកង្វះកន្លែងព្យាបាលសុខភាពដែរ ។ ឧទាហរណ៍ មានអ្នកភូមិក្រីក្រខ្លះបានសំរាលកូនដោយមានតែឆ្មបបូរាណប៉ុណ្ណោះ ដូច្នេះហើយបើសិនមានបញ្ហាអ្វីមួយ វាអាចស្មុគស្មាញលើសពីសមត្ថភាពដែលមានក្នុងភូមិ ឬមណ្ឌលសុខភាពនៅជិតនោះ ។
- ទ្រព្យរូបវ័ន្តក្នុងការសិក្សានេះ រួមមាន សត្វអូសទាញ និងហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធ

ដូចជា ទីកន្លែងខាងសាសនា ផ្លូវថ្នល់ ទីផ្សារ ការផ្គត់ផ្គង់ទឹក និងការដឹកជញ្ជូន ។ វត្តអារាម ជាធនធានរួមមួយ ទាំងនៅក្នុងភូមិតំបន់ដីគោក និងភូមិបណ្ដែតទឹក ។ នៅតាមភូមិបណ្ដែតទឹក វត្តអារាមជារឿយៗក្លាយជាទីជំរកទៀតផងនៅពេលមានទឹកជំនន់ខ្លាំង ក្រៅពីករណីធម្មតាជាកន្លែងសំរាប់ពិធីបុណ្យ ការជួបប្រជុំ និងការសិក្សាកំរិតបឋមសិក្សា ជាដើម ។ នៅតាមភូមិតំបន់ដីគោកភាគច្រើន ផ្លូវចេញចូលភូមិក៏បាន ប្រសើរឡើងដែរ ។ ប៉ុន្តែការចេញចូលទៅកាន់ភូមិបណ្ដែតទឹកវិញនៅតែលំបាក ដោយសារការហាមឃាត់ មិនឱ្យប្រើទូកនៅជិតព្រំប្រទល់ឡូត៍នេសាទ និងដោយសារមានឧបករណ៍ចាប់ត្រីដូចជាលបជាដើម នៅក្នុងប្រលាយ ព្រែក ស្ទឹង របស់ឡូត៍នេសាទនានា ។ ឧទាហរណ៍ដូចជា ដើម្បីចូលទៅភូមិពាមបាំង តាមស្ទឹងស្មោង គេត្រូវឆ្លងកាត់ឡូត៍នេសាទប្រហែលជា ១០កន្លែង ដែលមានដាក់លប និងឧបករណ៍ចាប់ ត្រីផ្សេងៗយ៉ាងច្រើន រីឯច្រកចូលតាមភូមិផ្សារក្រគរកាត់បឹងទន្លេសាបវិញ អាចមានគ្រោះថ្នាក់សំរាប់ទូកតូចៗ ព្រោះមានទឹកជោរ-ទឹកនាច និងរលកធំៗ ។

- ទ្រព្យសេដ្ឋកិច្ចក្នុងការសិក្សានេះ សំដៅដល់ទ្រព្យទាំងឡាយដែលអ្នកភូមិងាយនឹងប្ដូរជាសាច់ប្រាក់ ។ ទ្រព្យទាំងនេះ រួមមាន គោក្របី មាន់ទា គ្រឿងយាន គ្រឿងអលង្កា ដីកសិកម្ម និងដីលំនៅដ្ឋាន ។ ស្ថាប័នផ្ដល់កំចី អ្នកចងការប្រាក់ឯកជន និងអ្នកជំនួញ ជាប្រភពទុនដ៏សំខាន់នៅពេលមានធុរៈបន្ទាន់ កើតឡើង ។ ក្រុមពិភាក្សាស្នូលបានបញ្ជាក់ថា អ្នកភូមិតំបន់ដីគោកភាគច្រើន ពឹងផ្អែកលើ គោក្របី ដីកសិកម្ម គ្រឿងយាន និងជួនកាលលើដីលំនៅដ្ឋាន ដើម្បីរកបានសាច់ប្រាក់ជាបន្ទាន់ រីឯអ្នកភូមិបណ្ដែតទឹក ពឹងលើ ធនធានត្រី ទូក និងទូកម៉ាស៊ីនដើម្បីដោះស្រាយ ។ស្ថាប័នផ្ដល់កំចី ផ្ដល់ការគាំទ្រដល់អ្នកភូមិបណ្ដែតទឹកតិចជាង អ្នកភូមិដីគោក ដោយសារពួកគេមានវត្ថុតិចមុខជាង សំរាប់ដាក់ធានាប្រាក់កំចី ។ អ្នកចងការប្រាក់ឯកជន និងអ្នកជំនួញ ក៏ផ្ដល់ឥណទានឱ្យដែរ ប៉ុន្តែ អ្នកភូមិត្រូវលក់ត្រីដែលចាប់បានឱ្យពួកគេវិញក្នុងតំលៃថោក ។

វត្ថុមាន ឬកង្វះ ទ្រព្យសកម្មរបស់សហគមន៍ មានផលប៉ះពាល់ដោយផ្ទាល់ និងដោយប្រយោល លើភាពក្រីក្រនៅតំបន់ជុំវិញបឹងទន្លេសាប ។ ទ្រព្យសកម្មខ្លះអាចកែលំអបានតាមរយៈការផ្ដល់ចំណេះ និងសមត្ថភាព រីឯទ្រព្យសកម្មដទៃទៀត អាចធ្វើឱ្យកាន់តែសំបូរ និងងាយបានប្រើប្រាស់សំរាប់តំបន់ភូមិសាស្ត្រ ឬតំរូវការដ៏ជាក់លាក់មួយចំនួន ។ TSSLP បានផ្ដល់ការកសាងសមត្ថភាព និងការកែលំអហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធក្នុងសហគមន៍ ដូចនេះ ព័ត៌មានទទួលបានពីអង្កេតជាមូលដ្ឋានដែលស្ដីពីទ្រព្យសកម្មរបស់ភូមិអាចជួយកែលំអវិធីសាស្ត្រផ្សេងៗសំរាប់កាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ ។

៦. ផលចំណេញសំរាប់ការវិភាគបន្ថែមទៀត

លទ្ធផលរកឃើញជាដំបូងៗបង្ហាញថា ក្រៅពីលទ្ធភាពមានកំរិតដើម្បីទទួលបានការថែទាំសុខភាព និងការអប់រំមូលដ្ឋាន កង្វះដីកសិកម្ម លទ្ធភាពបានប្រើប្រាស់តំបន់សំបូរត្រី សាច់ប្រាក់ និងឥណទាន គឺជាកត្តាចំបងដែលធ្វើឱ្យអ្នកភូមិ ជាប់ផុងក្នុងភាពក្រីក្រ ។ ចំណេះ និងសមត្ថភាពទាបក្នុងការប្រឈមមុខនឹង ឧបសគ្គដូចជា គ្រោះរាំងស្ងួត និងសត្វចង្រៃបំផ្លាញផលដំណាំ ក៏នាំឱ្យមានការខាតបង់កសិផល កង្វះអាហារ និងការជំពាក់បំណុលក្នុងពេលមានវិបត្តិដែរ ។

ផលិតកម្មកសិកម្ម នៅតែជាកត្តាស្នូលសំរាប់ការរកចំណូល និងការប្រើប្រាស់ប្រចាំថ្ងៃរបស់គ្រួសារនានា ។ ផ្លូវចេញចូលភូមិ និងទៅកាន់ទីផ្សារ បានប្រសើរឡើងយ៉ាងច្រើន ប៉ុន្តែនៅចោទបញ្ហានៅឡើយសំរាប់ភូមិបណ្ដែតផ្ទៃទឹក ។ ទូរស័ព្ទចល័ត មានសេវាគ្របដណ្ដប់ទូទាំងប្រទេសគឺរាប់បញ្ចូលទាំងភូមិបណ្ដែតទឹកផង ។រឿងនេះមានន័យថាព័ត៌មានលើ ការផ្គត់ផ្គង់និងតំរូវការធាតុចូលកសិកម្ម និងទីផ្សារ គេអាចទទួលងាយជាងមុន ។ ក្នុងស្ថានភាពនេះ តើអន្តរាគមន៍អ្វីដែលអាចជួយជនក្រីក្រឱ្យទទួលបានផលចំណេញ ? តើសេវាផ្សព្វផ្សាយបច្ចេកទេសនិងការបណ្ដុះបណ្ដាលសហគមន៍ជនបទអាចជួយអ្វីខ្លះដល់ការផ្ដួចផ្ដើមគំនិតកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ ? ចំលើយបំភ្លឺលើសំនួរទាំងនេះ មានបញ្ជាក់ក្នុងរបាយការណ៍ពេញលេញ ដែលនឹងចេញផ្សាយនៅខែមីនា ឆ្នាំ២០០៩ ។

ឯកសារយោង

Ballard, Brett (ed.) (2007), *We Are Living with Worry All the Time: A Participatory Poverty Assessment of the Tonle Sap* (CDRI: Phnom Penh)

Em, S. (2008), “Attributes of knowledge sharing among rice farmers in Ou Saray, Takeo, Cambodia”, master’s thesis (University of the Philippines Los Banos)

Fitzgerald, Ingrid & So Sovannarith (2007), *Moving Out of Poverty? Trends in Community Well-Being and Household Mobility in Nine Cambodian Villages* (CDRI: Phnom Penh)

Jalilian, Hossein (2008), “Approaches to Measurement and Analysis of Poverty: the Case of Cambodia”, *Cambodia Development Review,* Vol. 12, Issue 3, July–September 2008 (Phnom Penh: CDRI)

Swanson, B.E. (1985). *Agricultural extension: reference manual* (ROME: FAO)

Weiss, J. & J.A. Khan (eds.) (2006), *Poverty strategies in Asia: A growth plus approach,* (Cheltenham and Northampton, MA: Edward Elgar)